

Marta Dragičević Prtenjača**

PRIKAZ

Prvog međunarodnog ljetnog tečaja SPRJEČAVANJE KRIMINALA PUTEM KAZNENOG PRAVA I SIGURNOSNIH STUDIJA

pod nazivom

NEOKOVANA BUDUĆNOST - TERORIZAM IZMEĐU PRAVA I POLITIKE

Dubrovnik, 15.-22. ožujka 2009.

1. UVOD

Prvi međunarodni ljetni tečaj *Sprječavanje kriminala putem kaznenog prava i sigurnosnih studija* pod nazivom *Neokovana budućnost - terorizam između prava i politike*, u organizaciji prof. dr. sc. Davora Derenčinovića s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, prof. dr. sc. Stevena W. Beckera s DePaul sveučilišta iz Sjedinjenih Američkih Država, prof. dr. sc. Katje Šugman Stubbs s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani, prof. dr. sc. Igora Bojanića s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Osijeku te Michaela Kilchlinga sa Max Planck Instituta za strano i međunarodno kazneno pravo, održan je u Dubrovniku od 15. do 22.3.2009.

Tečaju su prisustvovali mnogobrojni renomirani stručnjaci iz raznih područja društvenih znanosti koji se bave temom terorizma, ali i temom korupcije, organiziranog kriminala te prevencijom kriminala, u okviru svojeg znanstvenog i stručnog rada. Radni dio tečaja bio je raspoređen na šest dana, od ponedjeljka do subote. Svakog su dana predavanja održala dva predavača, nakon čega je uslijedila pauza za ručak, a u poslijepodnevnom satima sudionici tečaja imali su svoje prezentacije o temama vezanim za terorizam. Predavači su bili prof. dr. sc. Davor Derenčinović sa temom *Neokovana budućnost - terorizam između prava i politike*, prof. dr. sc. Steven W. Becker s temom *Povećana suradnja između tijela policije, državnog odvjetništva i obavještajnih službi*

* Marta Dragičević Prtenjača, asistentica na Katedri za kazneno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

nakon napada 11. rujna 2001. i njezin utjecaj na kazneno pravosuđe, prof. dr. sc. Richard P. Farkas s DePaul sveučilišta iz Sjedinjenih Američkih Država s temom *Terorističke grupe: njihov uspon i pad*, prof. dr. sc. Lorena Bachmaier Winter s Pravnog fakulteta Sveučilišta Complutense u Madridu, Španjolska, s temom *Terorizam, kazneni postupak i temeljna ljudska prava*, prof. dr. sc. Maja Seršić s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu s temom *Članak 51. Povelje UN-a i rat protiv terorizma*, prof. dr. sc. Davorin Lapaš s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu s temom *Što nam rat protiv terorizma govori o suvremenom konceptu pravnih osoba u međunarodnom pravu*, prof. dr. sc. Michael Kilchling s temom *Pranje novca i financiranje terorizma*, asistentica mr. sc. Maja Munivrana Vajda s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu s temom *Terorizam kao međunarodni zločin i univerzalna jurisdikcija*, prof. dr. sc. Igor Bojanić s temom *Sprječavanje terorizma kroz materijalno kazneno pravo* te as. mr. sc. Anna-Maria Getoš s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu s temom *Terorizam i zločin iz mržnje*.

Cilj održanog tečaja bio je razmijeniti mišljenja, stajališta i svjetonazore o terorizmu s pravnog odnosno političkog aspekta te u konačnici donošenje zaključaka o tome što je terorizam, koja su njegova obilježja, koji su problemi u njegovu suzbijanju, i dr. Tečaj je osmišljen i utemeljen na multidisciplinarnom pristupu i obradi raznih tema kroz pravnu znanost i praksu, političke aspekte, sigurnosne studije te kroz kriminologiju.

2. RADNI DIO

Prvog radnog dana, u ponedjeljak 16. ožujka 2009., radni dio tečaja otvorio je **prof. dr. sc. Davor Derenčinović** pozdravom, uvodnim govorom te predavanjem u kojem je istaknuo važnost suprotstavljanja terorizmu na svim razinama, ali istodobno i potrebu za zaštitom ljudskih prava u slučajevima progona terorista. Predavanje je započeo objašnjavanjem etimologije, odnosno pojašnjavanjem značenja riječi terorizam te njezinim korijenima. Nadalje je istaknuo da ne postoji definicija terorizma, ali je naveo neke karakteristične pojmove za terorizam, kao nasilje, simboliku nasilja, političku motivaciju, činjenje od strane nedržavnih organizacija te da žrtve terorizma nisu cilj tog kaznenog djela same po sebi, nego su samo sredstvo za ostvarivanje drugih, primjerice političkih ciljeva. Istaknuo je napore koji se poduzimaju za suzbijanje terorizma u međunarodnom i domaćem pravu te je napravio poveznice između međunarodnih antiterorističkih konvencija, domaćeg kaznenog prava, međunarodnog humanitarnog prava te prava država na samoobranu. Prof. dr. sc. Davor Derenčinović iznio je bitna obilježja terorizma kao kaznenog djela koje je regulirano u suvremenom hrvatskom kaznenom pravu te iznio problem koji se reflektira u tome da neke države nemaju inkrimi-

nirano kazneno djelo terorizma, što otežava odvijanje međunarodne pravne pomoći u kaznenim stvarima među državama. Iznio je važnost postojanja i elemente antiterorističkih sektorskih konvencija, detektirao praznine u antiterorističkim konvencijama, spomenuo pravo država na samoobranu prema čl. 51. Povelje UN-a, naveo konvencije u međunarodnom humanitarnom pravu koje sadržavaju antiterorističke elemente, ukratko povukao je paralelu između terorizma i zločina protiv čovječnosti, prikazao je terorizam kao zločin protiv čovječnosti i iznio moguće prednosti takvog shvaćanja. Naveo je i bitna obilježja suvremenih pravnih okvira u suzbijanju terorizma, važnost zajamčenih ljudskih prava te posljedice zaobilaženja i kršenja tih jamstava.

Nakon prof. dr. sc. Davora Derencinovića predavanje je održao i **prof. dr. sc. Steven W. Becker**, u kojem je upozorio na opasnost suradnje državnih tijela koja sudjeluju u otkrivanju počinjenih kaznenih djela i počinitelja te kaznenom progonu počinitelja s obavještajnim službama, i to ne samo u razmjerni informacija već i mogućnosti da se informacije koje su prikupljene od obavještajnih službi koriste kao valjani dokazi u kaznenom postupku. Upozorio je na posljedice koje bi takva praksa pred sudovima mogla imati za društvo odnosno za temeljna ljudska prava građana Sjedinjenih Američkih Država koja su ugrožena i koja se sve češće krše kako bi se proveo kazneni postupak protiv osumnjičenih za terorizam. U svojem predavanju iznio je nekoliko primjera iz njihove recentne sudske prakse u kojima je došlo do kršenja prava okrivljenika koji su optuženi za terorizam u postupku te istaknuo važnost zajamčenih procesnih prava, opasnost širenja takve prakse i na druge slučajeve, a ne samo za osobe koje su osumnjičene/optužene za terorizam, te podvođenje raznih slučajeva koji nemaju veze s terorizmom pod terorizam, kao i primjenu posebnih procesnih radnji na te slučajeve. Istaknuo je nedopustivost da se podaci prikupljeni od obavještajnih službi koriste u kaznenom postupku pred sudom, jer su drugačiji uvjeti i garancije propisani za pribavljanje odnosno prikupljanje podataka od obavještajnih službi od onih koji vrijede za tijela državnih vlasti koja sudjeluju u prikupljanju podatka i progonu počinitelja (policija i državno odvjetništvo), a koji se podaci onda mogu koristiti kao dokaz u kaznenom postupku. Nadalje je upozorio na nevjerovatne posljedice koje bi takva praksa mogla imati za cjelokupni kaznenopravni sustav odnosno kazneno pravosuđe. Na primjerima je pokazao što sve Vlada SAD čini kako bi se pospješila učinkovitost kaznenog postupka na uštrb temeljnih ljudskih prava i sloboda koji su zajamčeni građanima SAD njihovim Ustavom.

Drugi radni dan započeo je s predavanjem **prof. dr. sc. Richarada P. Farkasa** s temom uspona i padova terorističkih grupa. Iznio je nekoliko misli s politološkog aspekta o štetnosti generaliziranja odnosno o nediferenciranju terorizma i terorističkih grupa prema nekim posebnostima koje su značajne za svaku grupu posebno. Zatim je u svojem izlaganju iznio definiciju terorizma

US State Departmenta, koji terorizam vidi "kao promišljeno politički motivirano nasilje počinjeno protiv neboraćkih meta od strane podnacionalnih grupa ili tajnih državnih agenata, s ciljem utjecaja na publiku" te naveo nekoliko tipova terorizma (dobrovoljački, pobunjenički, transnacionalni i državni terorizam). Iznio je dva viđenja terorizma prema Chomskyju i Hermanu te njegovu razlikovanje kao pojave koja je od velikog značenja za državu (koja onda reagira poduzimajući određene mjere i akcije) od onog manje bitnog koji dobiva na važnosti putem medija. Iznio je i vrste terorističkih grupa¹ te eventualne moguće načine reagiranja države, koji bi se načini trebali prilagoditi svakoj grupi posebno. Zatim se usredotočio na politički motivirani terorizam, njegovu svrhu, unutrašnje motive i način kako se politički motivirani terorizam realizira. Govorio je o tome tko se u najvećoj mjeri pridružuje terorističkim grupama, koji uvjeti za to moraju biti ispunjeni, zašto se odlučuju na terorizam te što misle oni koji se bore protiv terorizma. Prof. dr. sc. Richard Farkas iznio je neke zanimljive statističke podatke o tome kako su neke terorističke grupe propale i što je bio uzrok njihovu propadanju. Tako je naveo da je, prema studiji koja je provedena, čak 43% od 648 terorističkih grupa² prestalo postojati odnosno njihova teroristička aktivnost je završena pregovorima, a da je postojanje samo 7% grupa okončano vojnim akcijama. Iznio je kako smatra da je generalna maksima Vlade SAD da se s teroristima ne pregovara, pogrešna. Također je iznio da uspjeh pokazuju samo terorističke grupe koje imaju više od 10.000 članova, i to u 25%, a one koje imaju manje od 1.000 članova ne pokazuju uspjeh u ostvarivanju svojih ciljeva. Naveo je u svojem izlaganju i moguće protumjere odnosno reakcije na terorističke aktivnosti te koje su protumjere danas zastupljene i koje primjenjuju države, naročito SAD.

Nakon prof. dr. sc. Richarada P. Farkasa, istoga dana, predavanje je održala **prof. dr. sc. Lorena Bachmaier Winter** u kojem je upozorila na kršenje ljudskih prava u kaznenim postupcima koji se vode pred sudovima protiv osoba koje su optužene za terorizam te opasnost takve prakse. Istaknula je kompleksnost terorizma, nepostojanje državnih granica za pojavu terorizma, globalni izazov, uzrokovanje straha u društvu. Navela je da maksima "rat terorizmu" ne znači ništa, da se protiv terorizma ne može ratovati, nego da treba zakonski poduzimati određene protumjere, koje ne smiju dovoditi u pitanje zajamčena temeljna ljudska prava i slobode, naročito u postupcima pred sudom. Istaknula je da je većina protuterorističkih mjera u suprotnosti s individualnim ljudskim pravima te pravom građana na nemiješanje države u pojedine sfere života. U prilog svojih tvrdnji prof. dr. sc. Lorena Bachmaier Winter pozvala se na čl. 8. Europske konvencije o temeljnim ljudskim pravima i slobodama, kojim

¹ Ideološke, profesionalne i katarzične koje čine nasilje radi nasilja, zatim maligne, benigne i signalizirajuće.

² Terorističke grupe postojale su u razdoblju od 1968. do 2006. godine.

člankom je zaštićeno pravo na privatnost, obiteljski život i nepovredivost doma. Navela je da su posebne protuterorističke odredbe u svoja zakonodavstva unijele Njemačka, Francuska i Velika Britanija. Opisala je dugogodišnje španjolsko iskustvo u borbi protiv nacionalnog separatističkog terorizma te je navela kako se i u njihovo kazneno procesno pravo uvode novine koje bi trebale omogućiti bolju učinkovitost kaznenog progona osumnjičenih za terorizam, a koje su vrlo dvojbene sa stajališta zaštite temeljnih ljudskih prava i sloboda. Tako je navela da osobe koje se sumnjiče za terorizam mogu biti dulje zadržane od policije, čak do 72 sata, da te osobe ne mogu komunicirati s rodbinom i ne mogu same birati odvjetnika, već im se dodjeljuje odvjetnik (objašnjava se da su odvjetnici koje osumnjičenici biraju vrlo često i sami članovi tih grupa odnosno organizacija), govorila je o mogućnosti ulaska i pretrage prostorija (doma, ureda i sl.) bez sudskog naloga te o mogućnosti prisluškivanja telefona, za što nalog izdaje šef državne sigurnosti. U svojem predavanju iznijela je i smjernice Vijeća Europe o terorizmu i ljudskim pravima te je zaključno navela da je vrlo teško naći pravu ravnotežu između težnje za učinkovitošću kaznenog postupka u ovim slučajevima i poštovanjem temeljnih ljudskih prava, da svako ograničenje nekog prava mora imati kao protutežu neku dodatnu zaštitu te da se u nekim slučajevima mora donijeti odluka ili za učinkovitošću kaznenog progona ili za zaštitom ljudskih prava, a u svakom slučaju kad se postavi to pitanje, odluka mora biti na strani zaštite ljudskih prava.

U poslijepodnevnim satima svoja izlagana na temu imali su sudionici tečaja Ana Pirija-Benaković o temi *Terorizam - je li učinkovit* te Jillian Lohndorf s temom *Pravo žrtve kao javna politika, sprječavanje terorizma na Balkanu*.

Ana Pirija Benaković obradila je kako se terorizam definira u vrijeme mira, koja su njegova obilježja, koji međunarodni pravni okviri reguliraju tu materiju, iznijela je osnovnu filozofiju Hezbollaha i Tamilskih tigrova kao terorističkih grupa te Irske republikanske armije (IRA). U svojoj prezentaciji iznijela je faktore koji utječu na nastajanje terorističke grupe i njihove ideologije, navela je načine propasti odnosno prestanka postojanja terorističkih grupa te je dala pregled svih terorističkih grupa koje se nalaze na listi koju su sastavili američki stručnjaci.

Jillian Lohndorf dala je pregled terorizma kao teorije, njegovih elemenata, tipova, ciljeva, karakteristika, prava žrtve te zaštitu od nasilja koja je definirana kao ustavna kategorija u zemljama na Balkanu.

Trećeg dana tečaja predavanje je održala **prof. dr. sc. Maja Seršić**. Govorila je o člancima koji se nalaze u glavi VII. Povelje UN-a, članku 39. Povelje UN-a, u kojem se navodi u kojim će slučajevima Vijeće sigurnosti odlučiti da je riječ o prijetnji miru, kršenju mira te aktu agresije, zatim o mjerama koje se mogu poduzeti u slučaju agresije na neku državu članicu UN-a, o kojim mjerama odlučuje Vijeće sigurnosti, i to kako onima koje ne uključuju silu, što

je propisano člankom 41. Povelje UN-a, tako i onim mjerama koje uključuju silu, a što je propisano člankom 42. Povelje UN-a. Zatim je govorila o članku 51. Povelje UN-a, kojim je propisano pravo na individualnu i kolektivnu samoobranu od napada odnosno agresije od država te o njezinu tumačenju i primjeni u praksi, o definiciji agresije, a sve u vezi s mogućim tumačenjem terorizma kao agresije te davanja prava na samoobranu državama u slučajevima terorizma. U svojem izlaganju istaknula je da takvo podrazumijevanje terorizma kao čina agresije nije moguće te da države nemaju pravo na samoobranu u situacijama kad su bile izložene terorističkom napadu, prema tumačenju tih odredbi Povelje UN-a.

Nakon izlaganja prof. dr. sc. Maje Seršić svoje izlaganje održao je i **prof. dr. sc. Davorin Lapaš** koji je iznio problematiku o tome mogu li se terorističke organizacije odnosno grupe podvesti pod pojam pravnih osoba u suvremenom međunarodnom pravu ili ne. Prof. dr. sc. Davorin Lapaš u svojoj prezentaciji zaključuje da ako su te organizacije adresati normi međunarodnog prava te ako one mogu i kršiti te norme, tada bi ih trebalo smatrati i međunarodnim pravnim osobama. To više što suvremeno međunarodno pravo i danas pokušava izdvojiti elemente kojima bi se definirale međunarodne pravne osobe, a to čini tako da pokušava ekstrahirati zajedničke elemente iz danas postojećih i pravno priznatih međunarodnih pravnih osoba. Upravo bi primjenom te logike i činjenicom da terorističke grupe uistinu faktično postoje njima trebalo priznati i međunarodnu pravnu osobnost.

Četvrtog dana skupa svoje predavanje o vezi odnosno o sličnostima i razlikama između pranja novca i financiranja terorizma iznio je **prof. dr. sc. Michael Kilchling**. U prezentaciji je iznio da postoje mnogobrojni zajednički elementi između pranja novca i financiranja terorizma, ali da postoje i znatne razlike, koje se vjerojatno najjasnije vide u postupku pretvaranja novca odnosno kod pranja novca, kad se novac koji je stečen kaznenim djelom konvertira u raznim transakcijama u (polu)čist novac te se na kraju integrira u legalne djelatnosti, dok je kod financiranja terorizma riječ o upravo suprotnom postupku: tako čist novac kroz legalne se kanale prebacuje kako bi se iskoristio u protuzakonitu svrhu. Nadalje, potpuno je različit način transfera novca,³ motiv⁴ te svrha⁵ tih dvaju kaznenih djela. U izlaganju je govorio o razvoju, postanku i prvom definiranju pranja novca kao kaznenog djela koje

³ Kod pranja novca koriste se uobičajeni putovi transfera novca kroz bankarske sustave, a kod financiranja terorizma upravo se izbjegavaju takvi transferi i čine se izvan uobičajenog financijskog i bankarskog sustava, vrlo često bez ikakvog pisanog traga.

⁴ Kod pranja novca motiv je čisto materijalne prirode, dok je kod financiranja terorizma ideološke prirode

⁵ Kod pranja novca svrha je stjecanje što veće materijalne odnosno imovinske koristi, a kod financiranja terorizma trošenje novca kako bi se postigli ciljevi terorizma.

se odvijalo početkom 1980-ih godina u Sjedinjenim Američkim Državama. Nadalje je iznio svrhu, različite elemente pranja novca te dvije strategije u borbi protiv pranja novca. Predstavio je međunarodne instrumente i instrumente u Europskoj uniji koji se koriste u borbi protiv pranja novca te je iznio pravne i praktične probleme u kažnjavanju za kazneno djelo pranja novca. Zatim je govorio o međunarodnim instrumentima protiv terorizma, predstavio je antiterorističku politiku Europske unije te glavne mjere i instrumente u borbi protiv terorizma na području Europske unije.

Asistentica mr. sc. Maja Munivrana Vajda u svojem je izlaganju iznijela poteškoće u praktičnoj i teorijskoj primjeni proširene univerzalne jurisdikcije na slučajeve terorizma. Iznijela je elemente međunarodnog terorizma kao prijetnje svjetskom pravnom poretku, govorila je o pojmovima terorizma i univerzalne jurisdikcije, o međunarodnim pravnim okvirima koji reguliraju obje materije te o načelu *aut dedere aut judicare* ili "izruči ili sudi", o povezanosti tog načela s načelom univerzalne jurisdikcije te o samom načelu univerzalne jurisdikcije. Zatim je govorila o međunarodnim kaznenim djelima te sličnostima i razlikama terorizma i piratstva, o međunarodnom terorizmu kao međunarodnom kaznenom djelu te terorizmu prema propisima međunarodnog humanitarnog prava. U prezentaciji je iznijela problematiku kad su određeni akti odnosno radnje koje čine terorizam zasebna kaznena djela kažnjiva prema međunarodnom pravu te situacije u kojima predstavljaju kršenje *ius cogens*. Zaključno je iznijela da međunarodno običajno pravo sve više dopušta primjenu načela univerzalne jurisdikcije, ali da nikako nije dopuštena primjena ovog načela u suđenjima u odsutnosti.

U poslijepodnevnom satima prezentacije su održali sudionici Sarah Maria Gutierrez, Luka Breneselović i Aleksandar Maršavelski.

Sarah Maria Gutierrez u svojoj prezentaciji *Samoubilački terorizam u suvremenom svijetu, strateški i individualno* iznijela je značenje terorizma te samoubilačkog terorizma kao specifičnog oblika terorizma. Govorila je o drevnim tehnikama terorizma te tehnikama terorista u suvremenom svijetu, iznijela je statističke podatke o počinjenim samoubilačkim napadima u razdoblju od 2000. do 2004. godine te o broju zemalja u kojima su se ti napadi dogodili. Iznijela je taktike i metode upotrijebljene u tim napadima, opisala ukratko motivaciju organizacija koje novače teroriste samoubojice, prikazala samoubilački terorizam s aspekta terorista samoubojica te predstavila njihove moguće motive zbog kojih su se odlučili na takav postupak.

Luka Breneselović govorio je na temu *Terorist nakon što je kažnjen*. U svojem izlaganju postavio je pitanje suprotstavljenih vrijednosti u slučajevima terorizma, i to slobode i sigurnosti odnosno temeljnih ljudskih prava. Istaknuo je problematiku ljudskih prava i prava terorista koji se nađu u postupku pred sudom te problem učinkovitosti sustava kažnjavanja, razradom kojeg je suprotstavio kaznu doživotnog zatvora smrtnoj kazni, a naglasio je i važnost

prognoze i dijagnoze prilikom odmjerivanja kazne. Iznio je problematiku opasnosti terorista, daljnjeg onemogućivanja njegova djelovanja te pitanje mogućnosti pružanja druge šanse počiniteljima terorizma.

Aleksandar Maršavelski izlagao je na temu *Trebamo li terorizam kao kazneno djelo*. Presentacijom je dao pregled kriminalne i socijalne perspektive kroz koje se definira terorizam. Iznio je pravnu regulaciju koja se bavi ovom tematikom te promjene u zakonskoj regulaciji na području nekih država, s posebnim osvrtom na Njemačku. Izložio je postupak suđenja protiv Mounira El Motassadeqa te je zaključno dao svoje mišljenje o uređenju tog pitanja u njemačkom Kaznenom zakonu kroz njegove prednosti i nedostatke. Iznio je svoje mišljenje o nepotrebnosti reguliranja terorizma kao posebnog kaznenog djela, budući da su elementi tog djela pokriveni drugim kaznenim djelima.

Petog dana tečaja predavanje su održali prof. dr. sc. Igor Bojanić i asistentica mr. sc. Anna-Maria Getoš.

Prof. dr. sc. Igor Bojanić u svojoj je prezentaciji iznio današnje uređenje terorizma u hrvatskom kaznenom pravu. Istaknuo je da je u prosincu 2008. godine izmijenjen hrvatski Kazneni zakon te je umjesto dotadašnjeg uređenja s postojanjem dvaju kaznenih djela terorizma, i to protudržavnog terorizma i međunarodnog terorizma, propisano novo kazneno djelo terorizma u članku 169. KZ. Člankom 169.a. KZ propisano je novo kazneno djelo javnog opticanja na terorizam te člankom 169.b. KZ novačenje i obuka za terorizam. Govorio je o mogućnosti primjene članka 187. KZ odnosno o kaznenom djelu udruživanja radi počinjenja kaznenih djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom u slučaju počinjenja terorizma te kaznenim djelima propisanim u člancima 187.a i 187.b odnosno kaznenom djelu pripremanja kaznenih djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom te kaznenom djelu naknadne pomoći počinitelju kaznenog djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom u navedenom slučaju.

Asistentica mr. sc. Anna-Maria Getoš govorila je o kriminološkim sličnostima i razlikama između kaznenog djela terorizma i zločina iz mržnje. Predavanje je započela uvodnom najavom područja koja će obraditi u svome izlaganju. To su: sprječavanje zločina putem kaznenog prava i sigurnosnih studija, terorizam kao pojava između prava i politike te kriminološke studije o terorizmu. U prezentaciji je obradila koncept nasilja koji je karakterističan za terorizam, činjenice o terorizmu koje su poznate široj javnosti te one o kojima se gotovo ništa ne zna, uzrok takvom stanju, razloge zašto bismo trebali znati više o terorizmu te je iznijela i problem nasilne radikalizacije odnosno korjenite reforme procesnog i materijalnog prava usmjerene suzbijanju terorizma. Govorila je o elementima te uzrocima zločina iz mržnje, komparirala je zločine iz mržnje i terorizam, opisala studiju slučaja odnosno intervju s teroristom, kritizirala postojeće protuterorističke mjere s naglašenim osvrtom na radikalizaciju te zaključno dala nekoliko primjedbi na postojeće stanje i

predložila interesantne zamisli kojima bi se moglo voditi u budućem razmatranju terorizma.

U poslijepodnevnim satima prezentacije su održali sudionici tečaja Sunčana Roksandić Vidlička, Marta Dragičević Prtenjača te Igor Vuletić.

Sunčana Roksandić Vidlička govorila je o temi *Može li se zaustaviti terorizam i kako*. U svojem izlaganju iznijela je nekoliko pitanja o terorizmu, predstavila povijesni razvoj riječi i pojma terorizma, iznijela je problem globalizacije terorizma te navela nekoliko vrsta terorističkih grupa. Istaknula je da u toj problematici nije sve "crno-bijelo" te da treba razmotriti ulogu terorizma u svijetu i njegove motive. Predstavila je terorizam iz nekoliko perspektiva (od perspektive terorista do žrtve). Istaknula je značajnu ulogu prava te njegove nedavne izmjene, dala određena viđenja kako bi se mogao suzbiti terorizam te je predstavila i UN-ovu globalnu antiterorističku strategiju.

Marta Dragičević Prtenjača izlagala je o temi *Terorizam kao međunarodni zločin i kao potkategorija zločina protiv čovječnosti*. Iznijela je objektivne i subjektivne elemente kaznenog djela terorizma kao međunarodnog zločina u vrijeme mira te njegova obilježja kao potkategorije zločina protiv čovječnosti. Izložila je elemente kaznenog djela zločina protiv čovječnosti prema njegovoj definiciji u Rimskom statutu te ga komparirala s terorizmom kao međunarodnim zločinom.

Igor Vuletić imao je prezentaciju na temu *Međunarodni terorizma - profil terorističke grupe Al Qa'ide*. Iznio je povijesni razvoj i nastanak te grupe, detalje iz života Osame bin Ladena, ideologiju i strukturu grupe, terorističke aktivnosti prije 2001. godine te nakon 2001. godine. Usporedio je učestalost napada u razdoblju od 1995. do 2001. te od 2002. do 2007. godine, iz čega je zaključio da su napad bili mnogo učestaliji nakon 2001. Iznio je antiterorističke mjere te razloge prestanka postojanja terorističkih grupa.

U subotu 21. ožujka 2009., šestog i posljednjeg dana održavanja tečaja, prihvaćeni su zaključci o terorizmu i njegovim karakteristikama budući da ne postoji jedinstvena definicija terorizma u međunarodnom pravu. Tako je, primjerice, zaključeno da je terorizam taktika koju poduzimaju teroristi koji imaju osjećaj viktimizacije, da je cilj poduzimanja njihovih radnji reakcija publike i vlada, da većina terorističkih grupa završava pregovorima i politikom te da se u budućnosti terorizam može ograničiti smanjenjem osjećaja viktimizacije terorista, oblikovanjem reakcije vlada na terorističke akte te pregovorima. "Rat protiv terorizma" dovodi do povećane suradnje između policije i državnog odvjetništva i obavještajnih službi. Ta je suradnja dovela do pomaka u kaznenopravnom sustavu, i to s njegove reaktivne funkcije na proaktivnu funkciju. Zatim je zaključeno o problematici prikupljanja i korištenja podataka obavještajnih službi kao dokaza u kaznenom postupku te o značenju navedene problematike u svjetlu temeljnih ljudskih prava i sloboda. Zaključeno je o značenju univerzalne jurisdikcije odnosno univerzalnog

načela u području progona terorizma, značenju glave VII. Povelje UN, priznavanju prava osobnosti terorističkim grupama i o problematici koja se javlja u materijalnom kaznenom pravu u vezi s raznim pojavnim oblicima terorizma, prvenstveno načelom zakonitosti, te o problematici prilikom odabira mjera usmjerenih postizanju ravnoteže između učinkovitosti kaznenog postupka i zaštite temeljnih ljudskih prava i sloboda. Doneseni su i zaključci o značenju kriminoloških istraživanja koja bi se mogla upotrijebiti u suzbijanju terorizma ili učinkovitom rješavanju tog pitanja te mnogi drugi zaključci u vezi s temom održanog tečaja, koji daju određenu sliku odnosno djelić slike o terorizmu u stvarnosti.⁶

3. ZAKLJUČAK

Ozbiljan pristup tematici ovog tečaja, kvaliteta referata izlagača te svestrana diskusija koja je uslijedila o određenim pitanjima iz ove tematike bili su od iznimnog značenja za donošenje i prihvaćanje konačnih zaključaka tečaja. S obzirom na ozbiljnost pristupa obrade teme tečaja, pojavila se želja sudionika da osobno pridonesu donošenju zaključaka o pitanju terorizma i pomognu u rješavanju pitanja sprječavanja kriminala, konkretno terorizma, putem kaznenog prava i sigurnosnih studija. Način izlaganja bio je odlična podloga za rad kako za izlagače tako i za sudionike, koji su također temama svojih prezentacija pridonijeli radu ovog tečaja. Svi sudionici tečaja dobili su diplomu o završenom tečaju te su im priznati ECTS bodovi.

Hrvatski organizatori tečaja mogu se pohvaliti dobrom organizacijom tečaja, kako u službenom dijelu, tako i u neformalnom druženju u kojem je u srijedu 18. ožujka u poslijepodnevni satima bio organiziran obilazak zidina, a u večernjim satima odlazak na koncert. Svoja pozitivna mišljenja, dojmove i pohvale izrazili su predavači i sudionici tečaja te se može s razlogom zaključiti da je tečaj u Dubrovniku ispunio očekivanja svih sudionika i izlagača.

⁶ Više vidjeti na <http://www.pravo.hr/KP/crimeprevention/programme>